

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
za pol leta 30 Din,
za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 11. maja 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Ples ob prepadu

Priobčujemo članek, ki smo ga prejeli, kljub njegovi pesimistični tendenci, ker namčenja prerena vprašanja.

Blazen je tempo in ritem današnjega življenja. Kar je včeraj veljalo kot evangelij, danes je preživel nazor, kar nam je bilo včeraj sveto, je danes ljudem v posmeh. Občutek imamo voznika, ki so mu v divjem diru zdrknile vajeti iz rok. Svet se spreminja od danes do jutri v velikem in malem. Nobeno izročilo več ne drži. In mladina? — Ta hodi svoja pota — ena brez kompasa, druga z vodnikom, a ta vodnik nismo mi. Priznajmo, starejši rod je zgubil vsak vpliv na razvoj, usmerjenost in dejavnost mladine. Ta nam uha, da ne vemo kdaj, in to velja za starše enako kot za poklicne vzgojitelje. Premnogo staršev živi v prav naivni prevari, ko si domišlja, da vodi in usmerja razvoj svojih otrok. Priden sinček, vzorna hčerka že morda zdavnaj hodita svojo pot in zorita pod vplivi, o katerih se staršem niti ne sanja. Te misli merijo v prvi vrsti na mladino v starosti, ko obiskuje srednjo šolo. Le opazujte jo bolje in prepričali se boste, da je za svoja leta neprimerno bolj poučena in »zrela«, kot smo bili mi v isti starosti. Ne mislim tu na tisti resnejši, a po številu šibkejši del, ki se popolnoma odteguje našemu opazovanju, ki na tihem zori in se s strastjo in žilavostjo pripravlja, da prevzame enkrat vajeti v svoje roke in ustvari po svoji zamisli drug boljši svet, mislim na tisto povprečno mladino, v katere miselnosti se verno zrcali vsa plehkost in lahkomišljenost, površnost in zbežnost družbe, ki daje današnjemu življenju svoj zunanji pečat. Ni zlo v tem, da je mladina v spolnih zadevah nenavadno poučena, zlo je v tem, da jemlje ves odnos med obema spoloma od lahke, zabavne strani, da ji je ljubezenski flirt vsakdanja zabava, da se čuti prista vseh »pedsodkov« in se posmehuje zastarelim nazorom o čistosti razmerja med moškim in žensko, zlo je v tem, da vidi v teh stvareh, v zabavah, v sportu, v modnih pretiranostih smisel

življenja, zlo je v tem, da je nihče premišljeno ne navaja k realnemu gledanju in spoznavanju pravega, resničnega življenja. Kamor pogledaš, rastoča beda in brezposelnost! Hudo je danes, da ni bilo nikoli tako. Dorasla mladina čuti sama najbolj vse tegobe časa, saj ni zanje nikjer kruha in možnosti stalnega poklica. Če ji hočemo ohraniti nekaj optimizma in vere v življenje, moramo usmeriti njen pogled v bodočnost in ji pokazati pot iz kaosa. A danes je vse življenje preračunano samo na videz.

Kakor da bi hoteli samega sebe prevarati, da ne tonemo v obupu. Kdor bi presojal naše razmere po zunanjih vtiskih na ulici in v zabaviščih, bi prišel do popolnoma zgrešenih sklepov in zaključkov. Na ulici komaj razločuješ proletarskega dekleta od hčerke bogatina. Dobesedno strada to deklet, da si kupi svilene nogavice. Koliko bede je za temi varljivimi kulisami! Resen človek čuti danes vsako razkazovanje resnične ali navidezne blaginje kot izzivanje, a ta mladina, tudi revna, sanja o filmskih zvezdah, o avtomobilih, o lepih toaletah, in je vsa blažena v varljivem svetu, ki ga ji privablja pred oči filmsko platno. Nikdar ni bilo toliko kričevega nesoglasja med zunanjim videzom in resničnim življenjem; takega hlastanja po novem, izrednem in tako malo resnične kulture. Nikdar nismo toliko poudarjali potrebe nacionalne vzgoje, a še nikoli ni bilo naše življenje tako malo naše, izraz naših potreb in hotenj. Ves način in ritem življenja nam narekuje tuji svet, vse naše javno življenje je kosmopolitsko pobarvano. Izživljamo se v zunanjih formah in nočemo v tem oziru zaostajati za velemestom. V zadnje gorsko vas že segajo odtenki te kosmopolitsko prepleškane, površinske olike in rušijo zadnje ostanke domače življenjske kulture. Nobenega resnega odpora ni proti tej tuji poplavi. Vsa javna vzgoja je usmerjena v nepravo smer, bolj na poudarjanje zunanosti kot na gojitev resničnih vrednot, bolj na prikrivanje resnice kot na streženje in realno gle-

danje in presojanje razmer. Naše dnevno časopisje hlasta za senzacijami in se laska instinktom množic, kino pa ga v tem še prekaša. Naš kino je pravo zrcalo te lažikulture in miselnosti vrhne plasti današnje družbe. Na mestno prebivalstvo še kvarneje vpliva kot slabo časopisje. To kar nam dan za dnem prikazuje na platnu, je preračunano zavajanje mladine v neko nezdravo smer daleč proč od resničnega življenja, je slikanje in povzdigovanje vzorov, ki so vseskozi lažnivi, je vezbanje v tehniki ljubimkovanja in brezmišelnega izživljanja v zabavah in brezdelju. Redki dobri filmi ne morejo popraviti, kar slabi zagreše. Kdor misli, da pretiravam, naj si ogleda obiskovalce kina — tudi v predmestju in drugod. Videl bo, koliko je med njimi otrok. Naj prisluškuje njihovim pogovorom in komentarjem, pa bo postal drugega mnenja. Naj si tudi še pogleda kak »kulturni« film in prepričal se bo, kaj vse se danes ljudstvu nudi pod imenom ljudske prosvete. Vsa prizadevanja doma so nasproti takim vplivom brez moči. Javno življenje vse premočno deluje na mladino in jo trga staršem iz rok. Današnji kino je pravi simbol meščanske družbe, ki se omamlja v nekem navideznem sijaju, si zakriva oči pred neskončno tragedijo današnjega življenja ter drvi v blaznem dirindaju v prepad. Ali imamo dovolj moči, da ustavimo pri nas ta razvoj, da pridemo do sapa, se zavemo samega sebe? Ali so vidni tudi le zametki kakega organiziranega odpora proti tej poplavi po tujih, protiljudskih, protinarodnih silah? Ali se je sploh mogoče ustavljati tej mednarodni mehanizaciji, tehnizaciji »ljudske prosvete« v profitarne namene in računati na možnost organske rasti narodne kulture iz potreb in pogojev lastnega življenja? Ali nimajo prav tisti, ki trdijo, da je zaman vsaka preosnova na površini, da je treba začeti z novo gradnjo pri fundamentu? Vse kaže, da ima tista mladina prav, ki si hoče »raditi svoj svet, nov svet na povsem drugih podstavah.

R.

Vsak Slovenec naj bere tednik „Slovenija“

Slovenska narodna pesem

Korotan — Belokrajina.

(Koncert Akademskega pevskega zbora v Ljubljani 7. maja.)

Belokrajinska in koroška narodna pesem sta po svojem nastanku in značaju dva bistveno različna člena slovenske narodne pesmi. Akademski pevski zbor nam je v stilno pravilnih priredbah prikazal na koncertu 7. maja posebnosti ene in druge v glasovno popolni izvedbi in stilno adekvatni interpretaciji. Za jesenski koncert nam obljudlja APZ narodno pesem »panonske poti« in tej bo sledila slovenska duhovna pesem 16. in 17. stoletja. Niz teh stilnih koncertov nam bo razkril bogastvo slovenske pesmi v preteklosti. Iz najstarejše dobe Slovencev žal ni ohranjen noben spomenik, poznejša stoletja pa so očuvala marsikako praosnovno slovenske bitnosti, čeprav mnogokrat zastirto po tujerodnih vplivih, katere lahko zasledujemo pri teh stilnih koncertih.

Koncertni spored je obsegal dva dela: Korotan in Belokrajina. Spored 1. dela: 1. Koleda za sv. Tri Kralje — France Marolt. 2. Od kneza Marko — Oskar Dev. 3. Marija in mlinar — Matija Tomc. 4. Drumolca — France Marolt. 5. Spou ptičke pojô — Oskar Dev. 6. Pojdam u rûte — France Marolt. 7. Pastirska — France Marolt. 8. Zolnirska — Oskar Dev. 9. Visoki rej — France Marolt.

Ni mogoče v kratkem poročilu podati analizo sleherne teh pesmi; večina je bila popolnoma nova za poslušalce tako po avtorjevi priredbi kakor po izvedbi, in takega značaja, da je njih bogastvo težko doumljivo na prvi mah.

»Marija in mlinar« je pri nas redko ohranjen primer balad in romane nabožne vsebine. Podlaga

napevu je koralni spev iz zgodnjega srednjega veka. (Glej Maroltov komentar k tej pesmi v spored!) Arhitektonika te pesmi je silna in pesem polna dramske napetosti v besedilu in izrazu. Ta pesem, polna čistih globin in širin, harmonično zaokrožena, se uvršča med najmarkantnejše like slovenske pevske umetnine.

»Visoki rej« je ena izmed najstarejših slovenskih obrednih usedlin in po originalnem plesnem ritmu ostanek staroslovenskih plesov — »rejev«. Marolt je mnenja (glej tiskani spored!), da melodično gradivo združuje najstarejše staroslovenske motive (Ziljsko kolo' z »završkom« in instrumentalne motive starih plesov). »Visoki rej« ima značaj staroslovenskih obrednih sestankov pod lipo.

»Drumolca«, »Spou ptičke pojô«, »Pojdam u rûte« so pesmi zelo pevne in široki publikii prikupne, čeprav so bile vse prej kot sentimentalno podane. Marolt je z njimi pokazal, kako naj pojo zbori podobne pesmi, da se izognejo osladni sentimentalnosti.

Spored belokranjskih pesmi: 1. Tepežnica. 2. Koleda za Svečnico. 3. Od hajduka Vélje. 4. Zeleni Jurij. 5. Belokrajinsko kolo. 6. Koleda na Ivanje. 7. Kresne. 8. Svatske. 9. Napojnice. Vse pesmi je za zbor priredil Matija Tomc.

»Od hajduka Vélje« je edini primer nepoušene oblike belokrajinske pripovedne junaške pesmi. Pesem je napravila na poslušalce silen dojem. Prireditelj je izčrpal vse možnosti guslarja in zbora junakov, da je ustvaril po obliki junaško pesem na čuda lepo besedilo narodne pesmi. Dih smrti in ljubezen do grude veje iz te pesmi. Ta junaška pesem je v krvi porojena daritev naših junaških prednikov, ko so branili slovensko zemljo pred turškim navalom. Kakor opomin nam zveni: brez žrtev ni polnega življenja, ne za narod, ne za posameznika!

»Kresne« so sestavljene iz petero napevov, različnih po stilni opredelitvi; njih oblika je vokalna suita. Zdaj so šegavega značaja, zdaj resnobno-religioznega, zdaj ljubimškega. M. Tomc je povezal stilno raznolike elemente v celoto, kar daje »Kresnim« pestrost in mikavnost. »Kresne« so biser belokrajinskih narodnih pesmi prav posebnega blebska. V zboru je ugajal posebno tenorski solo »Jelena ziblje Jezusa«, ker se je glas izredno prilagojal stilu tega napeva.

»Napojnica« je zaključila večer narodne pesmi. M. Tomc je v samostojni kompoziciji na ohranjeno besedilo ustvaril stilno pravilno obliko kresne obredne pesmi, ki izzveni mogočno in veličastno.

France Marolt nam je s svojim zborom nudil večer izrednih vrednot. V razvoju slovenske vokalne glasbe pomeni ta koncert važen in tehten donos k pravilnemu pojmovanju naše glasbene preteklosti. Zdi se, da tudi v občinstvu raste umevanje za koncerte resnejšega značaja, vsaj rekordni obisk in priznanje poslušalcev pričča o tem. Koncertni program je nasičen kvalitetnih del, ki segajo po izvoru daleč v našo preteklost in oživljajo ter bogate sodobno življenje. Akademski pevski zbor si je priboril splošno priznanje in simpatije s svojim programom, ki utira nova pota naši vokalni glasbi. Iskreno se veselimo uspehov dirigenta, skladatelja Tomca in zbora, kateremu želimo, zdaj ko je led v domovini prebit, uspešno pot v tujino. V Ljubljani bi kazalo koncert ponoviti.

V koncertnem sporedu je napisal France Marolt v zgoščeni obliki znanstveno študijo o slovenski narodni pesmi s posebnim ozidrom na koroško in belokrajinsko. Besedilo pesmi pa je oprornil z dragocenimi pojasnili »stilnočasovne pripadnosti posameznih motivov.

A. S.

Dollfussova Avstrija in njena ustava

II.

Ne bomo podrobno navajali vseh določil nove avstrijske ustave, ker jo poznajo naši bralci kolikor toliko tako že iz dnevnega časopisja. Opozoriti pa hočemo vsaj na nekatere njene najznačilnejše dele. Osnovne določbe pravijo, da se imenuje Avstrija »zvezna država« (torej ne več republika!), stanovsko urejena ter sestojeca iz dežel in neposrednega zveznega mesta Dunaja, a nemščina je državni jezik.

Drugi del govori o pravicah državljanov. Domo- vinski pravico izdajajo lahko občine le z dovoljenjem deželnih vlad. Pred zakonom so vsi državljani enaki, če so pa stvarni vzroki, se pa lahko ravna z njimi tudi neenako. Državne službe so dostopne vsem »domovini zvestim« državljanom. Svoboda besede, pisanja in tiska velja le v okviru zakona, in na vse to se lahko uvede pred- cenzura. Zajamčena je svoboda vere in vesti, razen v šolstvu, a posamezni deli konkordata z Vati- kanom so vnešeni v ustavo, s čimer dobi kato- liška cerkev nekako privilegirano stališče.

Tretji del opredeljuje pristojnost zveze. Deželni zvezi sta pridržana ureditev in vodstvo mnogih važnih poslov, zlasti pa zgraditev centralnega stan- ovskega zastopstva. Zakonodajo izvršuje zvezni zbor (Bundestag) po zaslišanju državnega sveta, zveznega kulturnega sveta, zveznega gospodarskega sveta in deželnega sveta. To so tako zvani po- svetovalni organi. Državni svet sestoji iz 40—50 členov, ki jih imenuje s pristankom kanclerja zvezni predsednik za dobo 10 let. Zvezni kulturni svet sestoji iz 30—40 zastopnikov verskih zdru- ženj, šolstva, ljudske prosvete, znanosti in umet- nosti. Imenovanje v ta svet ureja poseben zakon, a imenovani smejo biti samo »domovini zvesti« člani. Zvezni gospodarski svet obstoji iz 70—80 stanovskih zastopnikov. Ta stanovska zastopstva so: a) kmetijstvo in gozdarstvo, b) industrija in rudarstvo, c) obrt, trgovina, promet, denarstvo in zavarovalništvo, č) prosti poklici, d) javna služba. Deželni svet sestoji iz glavarjev in finančnih od- bornikov vseh dežel ter mesta Dunaja.

Zvezni svet (nekak parlament) obstoji iz 20 odposlancev državnega sveta, 10 odposlancev zvez- nega kulturnega sveta, 20 odposlancev zveznega gospodarskega sveta in 9 odposlancev deželnega sveta, torej skupaj 59 členov. Zvezni svet sklepa o zakonskih predlogih zvezne vlade in predlogih zveznega računskega dvora. Zvezni zastop tvorijo državni svet, zvezni kulturni svet, zvezni gospo- darski svet, in ta stavi terno predlog za novega zveznega predsednika, napoveduje vojno in sklepa še o nekaterih zadevah, ki jih odkazuje ustava. Sklicuje jo zvezni predsednik, predseduje ji pa predsednik zveznega odbora. Njene sklepe sopo- pisuje zvezni kancler.

Poslovna doba zveznega kulturnega in gospo- darskega sveta traja 6 let, a zvezni predsednik ju lahko tudi poprej razpusti, vendar se morata nova sestati vsaj 100 dni po razpustu starih. Svojega predsednika volita sama, a potrdi ga na kancler- jev predlog zvezni predsednik. Na kanclerjev predlog imenuje zvezni predsednik tudi predse- dnika državnega sveta, in ta potem predseduje tudi zveznemu zboru. Poslovnike si ustvarijo vsi ti sveti sami, a le v okviru posebnega zakona o po- slovnikih, potrebno uradništvo jim prideljuje kan- celer. Javna so le zborovanja zveznega zbora in zvezne skupščine. »Resnična« poročila o zborova-

nju obeh se smejo prosto objavljati, ne morejo se pa v njih imunizirati razni zaplenjeni tiski.

Zakonodajna pot je naslednja: Kancler izroči vladne zakonske predloge predposvetovalnim orga- nom (spredaj navedenim svetom) in državni svet je dolžan v roku, ki ga določi vlada, izreči o njih kanclerju svoje mnenje, a le v okviru svojega pod- ročja. Nato izroči vlada predlog zveznemu zboru. Nekaterih takih predlogov zbor sploh ne sme obravnavati ali celo spreminjati, temveč le sprejeti ali odkloniti, a vlada predlog lahko pred glasova- njem vedno umakne ali ga izpreminja. Pravico zak- onske iniciative to znamenito zakonodajno telo torej sploh nima. Zvezna vlada odredi lahko tudi ljudsko glasovanje o nekaterih zadevah, zlasti o odklonjenih zakonskih predlogih.

Proračun se mora predložiti zveznemu zboru vsaj 10 tednov pred potekom starega, in če zbor 6 tednov pred potekom starega proračuna ne odlo- či, stopi novi avtomatično v veljavo. Imunitete člani navedenih zborov in svetov ne uživajo in iz- postavljeni so tudi strogim odredbam poslovnika (celo izgubi mandata).

Zveznega predsednika volijo na Dunaju na terno predlog zvezne skupščine župani vseh av- strijskih občin z navadno večino in sicer za 7 let. Njegov namestnik je kancler. Predsednik imenuje drž. kanclerja in na njegov predlog tudi druge ministre in drž. tajnike, katere zvezni zbor lahko obtoži. Kancler daje za ministre obvezne politične smernice.

Sesti del ustave govori o deželnih zakonodajah, ki jo vrše deželni zbori. Ti obstoje iz zastopnikov ver, šolstva, ljudske izobrazbe, znanosti, umetno- sti in stanov. Deželne vlade predlagajo zakonske načrte svojim dež. zborom, ki se o njih v tajnih sejah posvetujejo, v javnih pa le izglasujejo. Vsi zakonski sklepi se morajo predložiti v potrditev drž. kanclerju in pristojnim ministrom ter objaviti le s kanclerjevim dovoljenjem. Deželne zbere lah- ko zvezni predsednik razpusti.

Sedmi del ureja deželno upravo, ki ji načeljuje dež. glavar. Tega imenuje na terno predlog dežel- nega zbora zvezni predsednik in ta ga more po- tem tudi odstaviti. Svojega namestnika in ostale dež. odbornike imenuje dež. glavar, prav tako dež. uradništvo, a nekatere le s pristankom kanclerja. Okrajna glavarstva so podrejena dež. glavarjem, njih imenovanje pa potrjuje kancler.

Šolsko upravo vodijo pod vrhovnim vodstvom prosvetnega ministra deželni, okrajni in krajni šol- ski sveti, sestojeci iz interesentov.

Osmi del ustave obravnava občine in občinske zveze. Mesta z nad 30.000 prebivalci imajo lahko področje okrajnih glavarstev. Organi občin so žu- pani, občinski svet in občinski zbor (Gemeinde- tag). Voditelje občinskih uradov v krajih z nad 10.000 prebivalci potrjuje deželna vlada, volitev županov pa potrjujejo okrajni glavarji, ozir. de- želni glavarji. Ti jih lahko tudi odstavljajo. Za ne- posredno zvezno mesto Dunaj veljajo posebne ustavne določbe, ki jih očrtuje deveti del ustave. Dunajska občinska uprava ima približno pristoj- nost deželnih vlad, župana imenuje na terno pred- log dunajskega mestnega zbora (»Wiener Bürger- schaft«) zvezni predsednik, ki ga lahko tudi od- stavi. Dunajske okrajne načelnike in važne urad- nike imenuje s kanclerjevim pristankom župan. Tak pristanek se lahko tudi prekliče.

Ustava pozna nadalje t. zv. zasilne pravice vla- de in zveznega predsednika. Na podlagi teh vlada lahko začasno sama izpreminja zakone, predse- dnik pa tudi posamezne dele ustave. Predsednik lahko na vladen predlog tudi odloži novo sestavo zakonodajnih posvetovalnih organov, deželnih in občinskih zborov ter drugih samoupravnih teles, oziroma podaljša njih funkcijsko dobo.

Zaključne določbe pravijo, da imata ustavno moč tudi V. oddelek 3. dela St. Germainске mi- rovne pogodbe (določbe glede narodnih manjšin) in finančni ustavni zakon iz l. 1931. Prehod v novo ustavo bo uredil poseben zvezni ustavni zakon, ki bo določil kedaj stopi nova ustava v veljavo in prinesel tudi podrobne določbe glede sestave in organizacije stanovskih zastopstev.

Državno srednje šolstvo v Jugoslaviji

Pododbor profesorskega društva v Kranju je izdelal pregled državnega srednjega šolstva v Ju- goslaviji na osnovi uradnih izveštij v šolskem le-

tu 1932./1933. Razpredelnica ima 25 stolpcev; za tukajšnje uporabo jih navajam 14, ki imajo splo- šen pomen.

Banovina, oziroma upravne enote	Število prebivalstva po šteju 31. III. 1931	Število drž. sr. šol				Državna sred. šola (brez oziroma ali je popolna ali ne) ali učiteljske prihode na prebivalce	Število dijakov	I dijak pride na prebivalce	I drž. sred. šola prl- de na dijakov	Rednih učnih oseb (ji- rektorji, prof., supleni, sekretarji, bolni, odsotni, predm., kontrakt.)	Vseh učnih oseb	Vsi učitelji (red. in iz- red.) imajo skupaj te- denskih ur	Na vsakega učitelja (red. in izred.) odpade tedenskih ur	Na vsakega učitelja (red. in izred.) odpade dijakov
		Popolnih gimn. in realk	Nižjih gimnazij	Učiteljske	Skupaj									
Uprava Beograd	288.918	10	0	2	12	24.076	40.289	28	857	463	498	7.046	14-15	20-66
Dravska banovina	1.144.298	10	1	2	13	88.022	8.885	129	683	352	375	6.643	17-71	23-69
Savska	2.704.379	25	6	7	38	71.168	17.843	151	470	796	908	14.213	15-65	19-69
Vrbaska	1.041.222	2	2	1	5	208.244	1.943	536	388	91	120	1.626	13-55	16-19
Primorska	901.660	5	1	2	8	112.707	3.594	251	449	168	205	3.146	15-34	17-53
Drinska	1.531.015	9	0	4	13	117.770	7.765	197	597	355	405	6.141	15-16	19-17
Zetaka	925.674	7	7	3	17	54.451	5.817	159	342	273	341	5.077	14-88	17-05
Donavska	2.387.150	16	9	4	29	82.315	12.866	185	443	644	774	11.122	14-37	16-62
Moravska	1.435.756	6	6	4	16	89.735	6.586	218	411	310	354	5.174	14-61	18-60
Vardarska	1.574.418	7	6	1	14	112.458	6.197	254	442	298	368	5.201	14-13	16-84
Skupaj, oziroma povprečno	13.934.490	97	38	30	165	83.351	81.785	173	495	3750	4348	65.388	14-95	18-60

Nov filozofični obzornik

Kakor nam poročajo, ustanavlja dr. Dušan Nel- deljković, profesor za filozofijo v Skoplju, nekaj Osrednji časopis za filozofijo. Prva številka izide junija t. l. V njej bo izšla v srbsko-hrvaškem je- ziku tudi razprava o razvoju filozofije pri Slove- nih od Trubarjevih časov do danes, ki jo je spi- sala priv. doc. za zgodovino filozofije na sloven- skem vseučilišču ga. dr. Alma Sodnikova.

Pri tem prihaja človeku marsikaj na misel. Že svoje dni je menda zasnoval dr. Rostohar, zdaj profesor na češkem brnskem vseučilišču, načrt za izdajanje slovenskega filozofskega časopisa. Bilo je to v časih, ko še nismo imeli vseučilišča, ko pre- več v nemščino usmerjeno izobraženstvo ni imelo dosti zmisla za lastno znanstveno književnost. To- da časi so se od takrat spremenili. Imamo lastno vseučilišče s številnim slušateljstvom, imamo dolgo vrsto nižjih in srednjih učilišč, pa tudi drugod izobraženske poklice, ki zahtevajo znanstvene po- globitve. Zakaj ne bi poskusili, morebiti skupaj z Znanstvenim društvom in Slovensko Matico, izda- jati tak obzornik, Morda po vzoru nemškega »Ce- trtleitnika za znanstveno filozofijo in sociologijo«? Naslov tega obzornika nam kaže obenem smer, v kateri naj bi slovenski časopis raztegnil svoje delo. Saj ni nikjer zapisano, da bi naj se bavil naš obzornik zgolj z metafizično filozofijo. Takoj od vsega začetka naj bi marveč razširil delo na psi- hologijo, na pravno filozofijo, na filozofijo narave, na vzgojeslovje, na socialno in zgodovinsko filozo-

fijo — če je namreč sploh še mogoče govoriti o razločku med zadnjima dvema disciplinama. In s tem bi bila dana časopisu tako široka podstava, da bi komaj prišel v zadrego glede tvarine in sode- lavcev, pa tudi tvarno bi bilo precej laže, zasidrati tako publikacijo, saj bi se krog deležnikov s tem programom sam od sebe razširil. Prav nič se tudi ni treba bati kakega poplivenja s tem širokim programom, narobe, poglobil bi zmisel za miselno in znanstveno delo, na mesto prevelike, drobne specializacije bi postavil poživljajočo, ustvarjajočo sintezo.

Ker poznamo naše ljudi, smo ad demonstran- dum navedli zgoraj nemški primer, ki je za neka- tere pri nas še danes vedno važen, če ne odloči- len. Pa bi lahko navedli še drugih zgledov: Česka mysl, La Critica, La Cultura Filosofica, The Jour- nal of Philosophy, Psychology and Scientific Me- thods, Mind, Voprosy filozofiji i psihologiji, ki so vsaj pred vojno stremeli vsi za neko miselno vse- občnostjo.

In še nekaj bi pristavili: če se osnuje tak ob- zornik, pri enaki podpori iz javnih sredstev bo imel vedno najmanj toliko odziva in najmanj to- liko stvarnega uspeha,

Ernst Toller: Hinkemann

Drama. Prevedel in založil Ante Novak.

Med pisatelji povojne Nemčije, ki so ostali kot borci za socialno osvobodjenje človeka, je pri nas brez dvoma najbolj znan dramatik in pesnik Ernst

Toller, kljub temu, da nismo videli še nobene njegove drame v našem gledališču.

Kakor večina povojnih pisateljev, je tudi Toller izšel iz ekspresionizma, vendar se njegovo delo v marsičem bistveno razlikuje od njegovih sodobni- kov in to prav po svoji globoki človečanski social- nosti in v hotenju po kolektivnosti, kar je sicer ekspresionizmu navadno tuje.

Stvarno je črpal za svoje drame po večini iz posledic svetovne vojne, tako tudi v »Hinke- mannu«, tragediji človeka, ki mu je vzela svetov- na vojna moškost. Vendar niso to osebne trage- dije, kakor smo jih navajeni sicer, kajti pisatelj nam kaže globlje vzroke, ki niso samo osebni, temveč v glavnem posledica sedanjega krivičnega družabnega reda. In tako je sleherna Tollerjeva knjiga (Schwalbenbuch, Wandlung, Hinkemann, Masse-Mensch, Maschinenstürmer, Hopla, wir le- ben itd.) težka obtožba današnje družbe in današ- njega človeka. V tem je tudi njihova največja vrednost.

Naj bi te vrstice opozorile tudi naše bralce na delo pisatelja, ki je posvetil vse svoje sile lepši bodočnosti človeka in ki je moral radi tega po- begniti iz svoje domovine, katero je zakril s svojo pošastno senco hitlerjevski kljukasti križ.

»Hinkemanna« naročite pri prevajalcu Antetu Novaku, Ljubljana, poštni predal 91. X.

Vsem, ki vam je obstoj neodvisnega, odločno našega, notranji naši koncentraciji služečega lista pri sre, podprite nas z rednim plačevanjem na- ročnine!

Iz te razpredelnice je videti: prvič, da je bilo v šolskem letu 1932./33. v dravski banovini 13 srednjih šol (gimnazij in realk, nižjih gimnazij in učiteljskih), da je prišla ena državna srednja šola na 88.022 prebivalcev, da je bilo število dijakov 8885 (samo v Belgradu ter v savski in donavski banovini jih je bilo več, ker sta tudi največji po številu prebivalstva), da je prišel en dijak na 129 prebivalcev (le v Belgradu manj) in da je imela ena državna srednja šola 683 dijakov (samo v Belgradu so bili zavodi večji).

Ta razpredelnica nam pa tudi kaže: drugič, da je bilo v dravski banovini vseh učnih oseb 375, da so imeli vsi redni in izredni učitelji 6643 tedenskih ur (samo v Belgradu, v savski in donavski banovini je bilo več tedenskih ur), da je odpadlo pri nas povprečno na vsakega učitelja 17-71 tedenskih ur (povsod drugod so imeli učitelji manj učnih ur na teden) in da je odpadlo na vsakega

učitelja pri nas 23-69 dijakov (povsod drugod manj).

Iz tega sledi, da so bili slovenski srednješolski učitelji bolj obremenjeni od tovarišev v drugih banovinah, ker so poučevali po več ur na teden in imeli po več dijakov. Zato bi jih bilo treba razbremeniti z dovolitvijo novih razredov, oziroma z znižanjem učnih ur, t. j. z nastavitvijo novih učnih oseb, ker ne vidimo razloga, zakaj bi bili profesorji v dravski banovini da bi se moralo varčevati zlasti pri njih na škodo njih zdravju in učenim uspehom naše mladine, ko predmeti tudi niso vedno dovolj in pravilno zasedeni. Na drugi strani bi se s tem zajezila brezposelnost izobraženstva in popravila škoda, ki se je napravila našemu učitelstvu in šolstvu ki so se izvršile, ne da bi bila v vsakem primeru podana stvarna potreba. Bil bi čas, da pride srednje šolstvo v dravski banovini v normalni tir. A-a.

OPAZOVALEC

Brezposelnost in javna dela

O problemu brezposelnosti je bilo prelito že precej — črnila. Razni nasveti, pomožne akcije in načrti zlasti pred vsako zimo kar dežujejo (poleti seveda lahko živi brezposelni od zraka in solnca), in vendar je brezposelnost povsod vsak dan večja in hujša. Zadnje čase jo skušajo rešiti s tako zvanimi javnimi deli. Ker se za ta način kot edino zveličaven navdušuje tudi precejšen del naše javnosti, je potrebno, da se zanj malo globlje pozanimamo.

Preden pa hočemo pristopiti k reševanju brezposelnosti, moramo seveda poznati njene vzroke, kajti z odstranitvijo vzrokov bo mogoče odpraviti brezposelnost.

Pravijo, da je preveč ljudi, da stroj odjeda človeku delo in kruh. Na videz je to popolnoma res. Na videz! V resnici pa vidimo — kamorkoli se okrenemo okoli sebe — da je treba opraviti še toliko dela in ne samo ročnega, temveč tudi duševnega, da bi kaj hitro zmanjkalo ljudi, če bi se ga resno lotili.

In spet bodo ugovarjali nekateri: za vse to je treba denarja, država pa nima denarja niti za najpotrebnejše,

Tudi to res — samo na videz.

Res je: kmet, delavec, mali obrtnik, mali trgovec, ljudje v raznih manjših svobodnih poklicih ne zmorejo večjih davkov, toda na drugi strani pa imamo pri nas in po vsem svetu številne posameznike, družbe, banke itd., ki so nakopičili velikanske vsote denarja in ki tudi v današnjih časih tako imenovane krize služijo ne tisoče, temveč desetisoče, stotisoče in milijone.

Tu je vir vsega zla, v ureditvi današnje človeške družbe, ki omogoča, da si posameznik ali skupine raznih izbrancev kupijo bogastvo — na drugi strani pa nima velika večina niti najpotrebnejših sredstev za vsakdanje življenje.

Kriv je sistem in zato bi ga bilo treba v osnovah spremeniti.

„Umetnostna zgodovina Slovencev“

Pod tem naslovom posveča nedeljska številka »Prager Presse« od 6. maja posebno pozornost 12. letniku »Zbornika za umetnostno zgodovino«. Pisec članka (Mager) zaključuje poročilo z laskavim priznanjem naši umetnostni zgodovini: »Kakor vidimo, je delo slovenskih umetnostnih zgodovinarjev kljub ne malim zaprekam solidno in vzorno, da ima človek odkrito veselje.« Tudi mi z veseljem ponavljamo to priznanje idealnim delavcem, ki ustvarjajo z velikimi žrtvami zgradbo slovenske umetnostne zgodovine. Svoje čitatelje ponovno opozarjamo na »Zbornik« in priporočamo, da si ga naroče in tako podjetje materialno podprejo. Prejšnja številka »Slovenije« je pravilno grajala, da se tako delo iz javnih sredstev ne podpira, zdi se nam pa, da ga tudi naše časopisje omalovažuje. V teh razdrapanih časih je pač ustvarjalno, a tiho in nesebično znanstveno delo premalo cenjeno. Tem raje opozarjamo na priznanje iz tujezemstva. To je najboljši dokaz, kakšnega pomena je, da Društvo za umetnostno zgodovino kljub velikim finančnim težkočam ta zbornik izdaja in ga leto za leto pošilja raznim uglednim znanstvenim ustanovam v Evropi. Kot edino glasilo te panoge znanosti v državi prikazuje svetu naše delo, uspehe raziskavanj naše umetnosti in njenih spomenikov.

»Prager Presse« prinaša vsa leta svojega obstoja od vseh tujezemskih listov najizčrpnjša poročila o kulturnem delu Slovencev. List zasluži, da ga pri nas bolj upoštevamo.

Naš list se je rodil iz žive potrebe po glasilu, ki bi preko vseh razlik v miselni in politični usmerjenosti združeval vse rojake v eni veliki veri v lepšo bodočnost in v borbi zanjo. Zato ga podpirajte in mu nabirajte naročnikov.

Šele sedaj, ko smo si vsaj v glavnem na jasnem o vzrokih brezposelnosti, katere je kriva krivična in nepravilna ureditev današnje družbe, moremo odgovoriti na vprašanje, če je mogoče odpraviti brezposelnost z javnimi deli.

Naš odgovor more biti edino: ne! Kajti za to bi bilo potrebno veliko denarja, ki ga pa veliki kapital ne bo dal prostovoljno na razpolago, drugje pa ga kakor vemo — ni mogoče dobiti.

Da je to res, moremo videti v Hitlerjevi Nemčiji (pa tudi fašistični Italiji ali »demokratski« Ameriki [U. S. A.], kjer so nacisti, preden so prišli na vlado, obljubljali takojšnjo rešitev brezposelnosti — namesto tega pa uvedli tako zvane delavske bataljone brezposelnih, ki morajo za najskromnejšo hrano in streho brezplačno izvrševati kot nekaj sužnji pod vojaško disciplino najtežja dela v korist gornjih desetisočev. In še v teh delavskih kataljonih je »uslužbenih« komaj nekaj odstotkov brezposelnih.

Iz vsega navedenega je razvidno, da družba v svojem sedanjem ustroju nikakor ne more rešiti vprašanja brezposelnosti in da so vsi ukrepi ali jalovi ali pa le začasni X.

Gospoda ima, kar je hotela

Če se spomnimo, koliko je bilo pri nas hujskanja proti nemštvu, namreč nepotrebnega in neumesnega, kako smo imeli lističe, ki niso beležili drugega razen tega, kdaj je kdo s kom nemški govoril itd., se človek samo še čudi, da pri nas niso nastali protinemški pogromi. V tem, da niso nastali, je videti trezen premislek večine našega ljudstva, ki se ni dalo izzvati nekaterim prenapetim malkotentom. Je to pač smiselna posledica tega hujskanja, če čitamo v sobotnem »Slov. Narodu«, da je prišla nekje od zgoraj zapoved, da so morali pri sv. Krištofu v Ljubljani že vzdane nemške nagrobne spomenike izrgati iz zidu in jih zavreči. In člankar se vprašuje začuden: »Jutri doživimo povelje, da moramo tudi iz zidov naše stolnice in iz muzeja vreči vse nagrobne in latinske napise iz naše stare Emone, ker tedaj pač še niso pisali slovenščine. Eadovedni smo, kaj po-

„Brazda“

Kmečki stanovski list.

Tri letošnje številke pričajo, da vrši ta list neko določeno in potrebno nalogo med našim časopisjem. Posvečen je ves stanovskim zadevam in izključuje vse, kar bi bilo zgolj kmetijsko-strokovnega značaja ali kar bi segalo v dnevno ali strankarsko politiko. List izhaja »po mogočnosti« mesečno v Ljubljani in stane letno 10 Din. Tudi pri svoji skromni opremi je z ozirom na precej pisano vsebino izredno cen. »Brazda« je obenem glasilo absolventov kmetijskih šol v Sloveniji in ti jo v glavnem tudi vzdržujejo. Po vsebini sodeč, je list res v kmečkih rokah in neodvisen od drugih stanovskih vplivov — kar nas veseli. Pozdravljati moramo vsako prizadevanje, da se kmečki stan osvobodi varuštva raznih voditeljev, ki so kmečko stanovsko misel zlorabljali za tuje namene. Skrajni čas je, da stanovska misel združi vse kmete v eno fronto, ker edino od tega si smejo obetati izboljšanje svojega neznošnega položaja. Zato list pravilno poudarja to, kar vse kmete druži in izločuje to, kar bi jih utegnilo razdvajati. To je najboljša šola politične treznosti in realnega mišljenja. List se pri tem skrbno izogiblje vsakega demagoštva in izpadov na druge stanove. Po tej poti bo samoposebi vodil vedno bolj do spoznanja skupnih interesov in skupne usode vsega delovnega ljudstva, pa tudi do spoznanja, da brez bojev ne pojde. Vsebinska posameznih številka je prav zanimiva in obravnava vprašanja, kakor sledeča: Ali je izobrazba kmečki mladini potrebna in kakšna naj bo? Kam s kmečko mladino? V čem je rešitev kmečkega stanu? Boj ali delo? Pismo kmečkim dekletom. Kdo kmet je, a kdo ni, o tem se govori. Zanimiva je tudi »Kmečka modrost in umetnost« na platnicah, prinašajoč izvirne prispevke domače, kmečke poezije in humorja. Želimo listu obilo uspeha!

reče k temu naš konservator. Ali naj sežgemo tudi vsa nemška pisma Trubarjeva, Vodnikova, Prešernova in vseh drugih naših slavni mož, ki so še pred sto leti le izjemoma napisali kako slovensko pismo? Doba je bila taka in ponosni smo lahko, da so nam ti slavni pisci nemških pisem in napisov ustvarili slovensko narodno zavednost. Res je vse to, vendar še enkrat ponavljamo, da so gospodje sami očetje tega

In danes se ljudje njihove šole sramujejo, da so njih dedje pisali nemški, namesto da bi bili ponosni, da so iz nemštva napredovali v slovenstvo. Sicer pa, če čitamo dve strani istega »Sl. N.« prej članek o boju mariborskih žel. uradnikov proti nemštvu, res ne vemo — kdo uganja to abderitstvo — ali železniški uradniki in drugi nacionalisti — ali »Slov. Narod« sam. Da, da — doslednosti bo treba in paziti, da ne boste sejali vetra. Ker prav lahko se zgodi, da boste potem želi vihar.

»Delavska Politika.«

Z una svetlim mečem

se vojskuje »Borba« zoper vse sovražnike jugoslovenskega nacionalizma, ki po njenem zatrevanju ni kopija tujih oblik. Takole nam predstavlja:

Komunizem.

»Komunizem idejno bazira na filozofsko znanstveni paradoksnih zablodi. Zgodovinski materializem vodi vse nehanje človeštva k večni borbi za materialne dobrine. Smisel progressa je v tem, da se kapitalistična forma gospodarstva transformira v komunistično formo — in že bodo rešeni vsi problemi tega sveta.

Na tej laži-znanstveni in simplicirani teoriji slojni ekstremni komunistični eksperiment ustvarjanja nove družbe.«

Prišla je »Borba«, opredelila je in prepričala je. In se takoj nato lotila fašizma:

»Fašizem je življenjsko delo Mussolinija... V osebi Mussolinija je fašizem monstrozna sinteza cazarizma, makjavelizma, marksizma, sorelizma in ničeanizma. Jedro fašistične doktrine je glorifikacija principa sile in nasilja, brutalne volje do moči, brezskrupoloznega aktivizma in elementarne dinamike, s smotrom prevzemanja in izvrševanja oblasti.«

V globočini tega družboslovnega spoznanja je prav za prav ves fašizem zgolj Mussolinijev temperament. Kaj pa »hitlerizem«?

»Problem Nemčije je bil glavni problem Evrope pred in med vojno in je ostal tudi po vojni in bo ostal vse dotlej, dokler bo Nemčija in Evropa. To je v stvari problem vitalnosti, ekspanzivnosti in miselnosti germanske rase, katerega ne more rešiti dnevna politika. Nemški narod po vojnem debaklu, inflaciji, krizi, gladi, brezposelnosti itd. se ponša s »tretjim cesarstvom... Povojni razvoj političnih prilik v Nemčiji jasno kaže, da nemški narod v ogromni večini odklanja obstoječi red v Evropi...«

Ali na kratko in še bolj na preprosto: ves nemški narodni socializem je nekakšna organizacija za kaljenje evropskega miru.

Kakšno je pa potemtakem tisto pravo?

Jugoslovanski nacionalizem je za »take politično-socialne oblike, ki bodo v polni meri odgovarjale duhu, značaju in mentaliteti našega naroda, strukturi in potrebam naše družbe, genezi in misli naše države.«

Človek obrača »Borbo«, kje in kakšne so tiste »oblike polnih mer«. Pa jih ne iztakne. Škoda. Ta-

Širite, naročajte
in priporočajte
tednik
„SLOVENIJA“

kole kakšna opredelitev, po vzorec zgorajšnjih, bi se vendar spodobila. Če ne bo še kdo mislil, da nam teh oblik zagradelj ne razodeva, ker jih sama — ne pozna.

Italijanska banka uničila slovenskim vlagateljem prihranke

Idrija, 23. aprila 1934 (Agis). — Zopet naša gospodarska kronika beleži lep primer italijanske »podjetnosti«. Ta primer bo gotovo ostal marsikomu dolgo, dolgo v spominu. V našem mestecu je med ostalimi denarnimi zavodi tudi podružnica »Banca del Friuli«, ki je kakor znano napovedala poravnavo. Na kakšen način je prišla ta banka do denarja žuljavih slovenskih rok je vsekakor zanimivo. Ko so vsi drugi denarni zavodi dajali samo 4 od sto obresti, je ta banka kar naenkrat lepo povišala obresti na 5,5 od sto. To in pa velika propaganda je povzročila, da so naši kmetje in delavci začeli dvigati iz domačih zavodov svoje prihranke, ki niso plačevali tako visokih obresti in vlagali v omenjeno banko. Prišli so slabi časi in kriza je kmalu nato nastopila, banka je morala napovedati poravnavo, oziroma konkurz. Svojim upnikom je banka priznala samo 40 od sto od celotnih vlog, in sicer 15 v gotovini, 25 od sto pa v obveznicah »Banca Cattolica del Veneto«. Upniki so jih prejeli v septembru preteklega leta. S temi obveznicami so, z res trgovsko rafiniranostjo, opeharili naše ljudi. Nominalna vrednost obveznice je 100 lir, realna vrednost pa komaj 25 lir, in danes je padla celo na 20 lir! Vlagatelji so bili tako z vso fineso dvakrat prav pošteno, da ne rečemo mesarsko odrti. Prvič za 60, potem pa še za 20 od sto. Od težko prihranjenega in z veliko muko zbranega denarja, jim je ostalo torej le 20 od sto. Tako skrbi fašizem za gospodarski blagor naših krajev, to so njegovi ukrepi proti čimdalje ostrejši gospodarski krizi. Naši ljudje pa nimajo nikake zaščite, niti pravne! »Istra«

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno borbo hoče voditi proti vsakemu slepomu miselnemu vprašanju in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

Generali

(Nadaljevanje.)

Jeseni 1915. leta se je dogajalo in zvršilo v Srbiji isto v malem, kar spomlad na Ruskem v velikem. Nemško težko topništvo je strlo brez znatnih težav in zgub srbski odpor, in čez nekaj mesecev samostojne Srbije skoraj ni bilo.

Šele potem, ko so Nemci že stali v Srbiji, so se zavedli zavezniški generali, da je treba nekaj storiti. Po dolgem omahovanju in posvetovanju so poslali nekaj bolj slabo opravljenih divizij v Solun. George vzklikuje po pravici: »Kakšna strategija! Kakšni generali! Kakšni državniki, ki so trpeli to strategijo in te generale!«

Ta srbski poraz je bil tudi povod, da je začel George vedno bolj odločno poganjati se zato, naj se odvzame vojno vodstvo generalom in izroči posebnemu odboru, v katerem bi odločali odgovorni državniki. V dopisu na ministrskega predsednika pravi med drugim, da je treba tudi sicer sprememb. »Če se vojno ministristvo korenito ne spremeni, bo novi svet prav tako brez moči, kot kabinet in stari svet. Naš vojaški upravni aparat je naredil sleherno napako, ki si jo je sovražnik samo mogel želeči... Mesece že mislim vedno znova, da mora biti vsaka nova napaka vendar že poslednja, ali vedno vnovič me iznenadja talent naših velikih vojaških lordov, streljati kozle. V decembru sem Vas opozoril na neumnost vojnega ministristva in Vam pisal, da se bo neogibno končalo vse s polomom, če ne vzame vlada bolj odločno vojnega vodstva v roke...«

Mezopotamska vojna, v kateri so Turki oblegli in ujeli celo angleško vojsko, je bila nov dokaz nesposobnosti vojaškega vodstva. Lloyd George je bil takoj spočetka zoper to vojno in je zahteval, naj se tamkajšnje čete raje zberejo ob Dardanelah. O vojni sami piše:

»Mezopotamska vojna je najpopolnejši zgled, kaj vse naredi vojaška uprava, če je prosta vmešavanja civilistov. Bila je to idealna vojna poklicnih vojščakov, in manjkala je celo vsaka najmanjša mera nadzorstva se strani nadležnih politikov... To je strašna povest tragičnega trpljenja, ki je živela v nesposobnosti in malomarni brezbriznosti odgovornih vojaških oblasti.

... Angleška vlada je... svarila pred večjimi podjetji: ... naš položaj je dober... V Mezopotaniji se ne smemo spuščati v nobene drznosti.«

Medtem pa so začeli angleški generali s slabo opravljeno vojsko prodirati ob Evfratu navzgor. Angleška vlada je prodiranje odobrila le, če ima glavni stožer podjetje za izvedljivo. Z izčrpanimi četami je prišel general Townshend do Ktesifona pred Bagdadom, kjer je bil od Turkov vržen nazaj. Nad trideset odstotkov angleških čet je bilo

MALI ZAPISKI

Prepovedan list...

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti tednik »Il Giornale della domenica«, ki izhaja v Rimu.

Kazenska preiskava zaradi dobav železniški upravi.

Iz Belgrada poročajo listi, da so se pri dobavah železniškega materiala očito vršile manipulacije v škodo države. Gre za dobave nekega tujezemskega podjetja. Hišna preiskava pri nekaterih prizadetih je dobila dovolj podatkov, da je državno tožilstvo lahko predlagalo kazensko preiskavo. Osumljeni so sami belgrajski odličniki:

- 1.) vseučiliški profesor Mileta Novaković,
- 2.) kasacijski sodnik Mihajlo Jovanović,
- 3.) predsednik trgovskega sodišča Gjorgje Jovović,
- 4.) uradnik mestne uprave v Belgradu Aleksej Šoškić,
- 5.) načelnik prometnega ministristva Mirko Lončijević,
- 6.) odvetniki Kosta Trojković, Aleksander Nedeljković in Dušan Miljković.

Pri hišni preiskavi so dobili pri prvih treh poročstvena pisma za 450.000 dinarjev.

Dr. Vladimir Jelovšek †.

Dne 3. t. m. je po kraki boleznij umrl v Zagrebu dr. Vladimir Jelovšek, specialista za očesne bolezni, urednik strokovnega glasila hrvaških zdravnikov in književnik.

Pokojniki, ki je bil po očetu, šolskem nadzorniku, slovenskega rodu, se je že v dijaških letih bavil s pisateljevanjem. Kot visokošolec se je pridružil tisti hrvaški skupini, ki je pretrgala s tradicionalnostjo svoje domovine (madjaronstvo in starčevičanstvo) ter odšla v Prago skupno s srbskimi somišljeniki.

Željo imate glede spolnitve lista? Priznavate potrebo njegovega obstoja, le predstavljali ste si ga drugačnega, reprezentativnejšega! Omogočite dvig lista z rednim plačevanjem naročnine in z nabiranjem naročnikov-plačnikov!

mrtvih ali ranjenih. Townshend se je umaknil do Kuta, kjer je bil obkoljen in ujet.

Ko je postal Lloyd George 6. julija 1916. leta vojni minister, je imenoval odbor, da to stvar preišče. O tem piše:

»V poročilu tega odbora razkrita dejstva mečejo strahotno luč na zanikarno gospodarstvo, neumnost, hudodelsko malomarnost in čudovito nesposobnost vojaških oblasti, ki so bila odgovorna za organizacijo odprave, ter na strašno in nepotrebno trpljenje hrabrih čet, ki so jih pognale napake poveljnikov v poraz.

Generalni stožer v Indiji je poznal prav dobro naravo dežele, v kateri naj bi se vojskovala odpravne čete, in vrsto oprave, ki jim jo je bilo treba dobiti... Treba je bilo torej odpravo v Mezopotamijo dobro pripraviti...«

Vse to se pa ni zgodilo. Manjkalo je skoraj vsega: težkih topov, pripravnih prevoznih ladij, zdravil, hrane, obleke, odej, celo čisto vojaške oprave. George poroča, da so marsikdaj mrliči morali nadomestovati blazine, ker je manjkalo vsako drugo sredstvo, podblaziniti trde vozove!

Konec leta 1916. je bil položaj zaveznikov vse drugo, samo ugoden ne. Vse vzhodne države so bile vržene ob tla: Rusija, Srbija, Črna Gora, Rumunija. In vse samo zato, ker zaradi trmoglavosti, nerazsodnosti in kratkovidnosti vojaškega vodstva zaveznikov niso bile v pravem času podprte in oborožene, kar bi bile zahodne države s pomočjo Amerike lahko storile spričo svoje industrije in tehnike. Res ni bila francoska in angleška tehnika in industrija tako preračunana za vojno, kakor nemška. Zato pa je bila bolj razvita in ljudi mnogo bolj prožna. Bolj ko vse drugo je pokazal to razvoj vojne. Kajti v zadnjem letu vojne, l. 1918., je zavezniška vojna tehnika malone povsod prekašala nemško, celo v strupenih plinih, ki so jih Nemci uvedli v vojskovanje in glede katerih so mislili, da jim ne more biti nihče kos. In v istem času, ko je zavezniško vojaško vodstvo doživljalo poraz za porazom, je imelo prav to vodstvo največjo moč v svojih rokah. Na 15. novembra 1916. leta je bilo določeno vojaško zborovanje v Chantillyju. V angleškem vojnem odboru so hoteli še pred tem zborovanjem sklicati zavezniške vlade v Pariz na posvet, da določijo načrt za vojno naslednjega leta. Toda kakor pripoveduje Lloyd George, so zavezniški generali vse sklepe svojih vlad uspešno ovirali. V Chantillyju zbrani generali so sklenili vse tiste ponesrečene ofenzive za 1917. leto. Še je moralo poginiti na sto tisoče zdravih, hrabrih, krepkih mož, preden so se vlade nazadnje le odločile, da dokončno iztrgajo vodstvo vojne generalom iz rok. Na Angleškem je to storil Lloyd George zlasti s Churchillovo pomočjo, na Francoskem brezobzirni in odločni Clemenceau. In šele takrat, ko so civilisti vzeli vodstvo vojne v roke, se je nagnila vojna sreča k zaveznikom.

Jelovšek je bil človek umetniške narave, pesnik, ki se aktivno ni udeleževal politike, ampak je deloval poleg zdravniškega poklica v kulturnih vprašanjih. Bil je izobražen in darovit, po mišljenju in življenju izven množice. Imel je vpliv na pokojno slovensko pisateljico Zofko Kvedrovo. Iz zakonske zveze z njo sta ostali dve hčerki, a najstarejša, ki je nosila očetovo krstno ime, je umrla kot medicinka v Pragi. Hrvaška, zlasti zdravniška javnost, bo pogrešala svojega priznanega delavca, ki ji je bil vzet prezgodaj. A-a.

Nov predsednik upravnega sodišča v Celju.

Za novega predsednika upravnega sodišča v Celju je imenovan dr. Janko Bedeković, bivši načelnik policije v Zagrebu. Sedanji predsednik dr. Prenj je upokojen.

Narodno-socialistični prevrat

v Nemčiji je imenoval znameniti angleški pisatelj H. G. Wells v nekem govoru rabuko štorastih teletanov zoper omiko, punt trlepnihi cepeev zoper misel, zdravo človeško pamet in knjige.

»Prostovoljnost.«

S takšnimle oklicem zbira fašistični župan v Stuttgartu prostovoljne delavce:

»Pozivljem vse brezposelne, toda za delo sposobne moške in ženske, da se javijo prostovoljno za podeželsko pomoč pri mestnem delovnem uradu. Kdor se ne bi odzval temu nujnemu klicu na pomoč brez tehtnega razloga, ta se postavlja izven ljudske skupnosti in mora trpeti vse posledice.«

Kako neki pozivljajo narodni socialisti ljudi na neprostovoljna dela?

Resnejši in globokeje misleči ljudje med nami so utihnili. Otopeli so in stoje ob zidu. Brez žrtev ni boljsega življenja, brez trpljenja ni odrešenja. Kdor odpre oči in jasno in brez strahu pogleda v življenje občestva, v katero spada sam, se bo zavedel in se mu bo zbudila vest in zavest dolžnosti — če ni moralno pokvarjen in ni koristolovec, ne smrdljiva cunjia, ki jo vlačí veter po cestnem blatu; ne bo imel gobezdal za preroke in ne žlobudranja puhloglavcev za razodetje.

Lloyd George je sestavil za zavezniški posvet v Parizu spomenico. Ta spomenica je bila pa tako ostra, da jo je angleški ministrski predsednik Asquith večidel črtal. Samo nekaj navedb iz nje:

... Kakšni so naši upi na kopnem? Februarja 1915. leta je zagotavljala visoka vojaška oseba, da bo skupina nemških držav v nekaj mesecih izčrpala svoje rezerve. Zdaj imamo konec 1916. leta. Nemci so od junija povečali svoje velikanske vojske za sedem in dvajset novih formacij. K tem je prišla ta teden še ena. Njihova vojska je narastla od junija za tri sto tisoč mož...«

... Pri najvažnejših odlokih zadnjih treh vojn so bile vojaške ocene tega, kar lahko dosežemo s svojimi pomočki, ne samo zmotne, ampak dogodki so jih pokazali kot očito napačne.

Iste napake se ponavljajo vedno znova, ne glede na žalostne skušnjaje... Nesposobnost doumeti, kaj je pri današnjih pogojih vojskovanja mogoče, je zakrivila neuspeh poskusov... In vendar tiči ista stara fiksna misel bolj trdno kot kedaj v možganih vojščakov...«

Raba tankov je še najbolj uvedla nov pomoček ali tehnično orodje v vojskovanje, in ta pomoček izhaja docela iz nevojaških virov...«

Ta nesposobnost vojaškega vodstva, doumeti pogoje sodobnega vojskovanja, seveda ni slučajna. Ima svoje neogibne vzroke in pogoje v vojaški psihologiji. Vedno je vojščak obrnjen v preteklost, zmerom se navdušuje ob starih in starejših vzorih. Ta zamaknjenost v preteklost povzroča, da se ne more ogreti za tehnični napredek, celo tam ne, kjer zadeva ta napredek njegovo najbolj svojsko področje: tehnično orožja in vojskovanja. Zato so srednjeveški vitezi rohneli nad puško, češ, da je to zahrbtno, pogumnega moža nevredno orožje, in so seveda zgubliali bitke proti novim vojskam, oboroženimi s puškami in topovi. Zato je zmagoval Napoleon, otrok revolucije in izrabljajoč njeno znanje in dognanje, z močnim topništvom nad stariomodnimi nemškimi, avstrijskimi in ruskimi generali, a bil h koncu zopet premagan, ker ni razumel, da bi mu ponudeni izum parnika dal premoč na morju in s tem zmago nad poglavitnim njegovim ovražnikom, Anglijo. Zato je avstrijski cesar Franc Jožef moral zgubiti vojno proti Prusom, ker se, komisni vojščak skozi in skozi, ni mogel spoprijazniti s puško nabojsko, in je pri tem po staroslavni zgledu generalov pognal tisoče ljudi po nepotrebnem v smrt. In tako celo najboljši med njimi, kakršen je bil brez dvoma Kitchener, niso bili dorasli vodstvu sodobnih vojsk, in prav verjetno je, da bi bili zavezniški kljub svoji premoči potolčeni, če bi ne bili vzeli politiki in državniški vodstva v roke. V tem pogledu nas uči zgodovina svetovne vojne samo, da so to storili mnogo prepozno. (Nadaljevanje sledi.)